

Republica Moldova ar putea fi condamnată, în premieră, pe cazul unui deținut în privința căruia a fost încălcat dreptul la educație

La data de 12 mai 2023, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a comunicat Guvernului un nou caz de încălcare a drepturilor omului. Este vorba despre cazul Maxim Tcaci vs. Republica Moldova. Cererea vizează neexecutarea într-un termen rezonabil a unei hotărâri judecătorești prin care autoritățile au fost dispuse să creeze condiții de acces la învățământul secundar pentru un solicitant încarcerat pe viață.

Din anul 2005, reclamantul execută pedeapsa în penitenciarul nr. 17 Rezina. Reclamantul nu finalizase studiile medii generale și această educație nu era disponibilă deținuților în închisoare. În anul 2018, el a reclamat instanței de judecată

acest lucru și a obținut o decizie definitivă la 19 aprilie 2018 prin care s-a pus în sarcina autorităților să creeze condițiile necesare pentru continuarea studiilor liceale.

Au urmat mai multe încercări nereușite ale reclamantului de a obține executarea hotărârii. În anul 2019, a introdus acțiune în repararea prejudiciului cauzat prin neexecutarea hotărârii judecătorești în favoarea sa într-un termen rezonabil. Instanțele sesizate au respins pretențiile, considerând că autoritățile și-au îndeplinit obligațiile prin informarea reclamantului despre condițiile de înscriere la liceu și susținerea examenului de bacalaureat.

Invocând articolul 6 § 1 din Convenție și articolul 2 din Protocolul nr.1, reclamantul s-a plâns în fața Înaltei Curți în privința faptului că i-a fost încălcat dreptul la un proces echitabil, precum și dreptul la educație. În plus, reclamantul a invocat încălcarea articolului 13 din Convenție, din motiv că nu a dispus nici de un remediu efectiv prin care să își exercite drepturile în cadrul procedurii civile.

În cele ce urmează, CtEDO a invitat Guvernul Republicii Moldova să furnizeze informații cu privire la existența încălcării dreptului reclamantului de a avea acces la o instanță, astfel cum este garantat de articolul 6 § 1 din Convenție, având în vedere, în special, durata neexecutării hotărârii definitive a Curții de Apel din 19 aprilie 2018. La fel, Guvernul trebuie să se expună cu privire la existența încălcării dreptului reclamantului la educație în sensul articolului 2 din Protocolul nr. 1 la Convenție, precum și cu privire la existența unui recurs intern efectiv prin care reclamantul ar fi putut formula plângerile sale.

Potrivit avocatei Promo-LEX, Victoria Donica: „Importanța acestei cauze nu se rezumă doar la dreptul la educație, însă reprezintă o chestiune mai largă a respectării drepturilor fundamentale ale persoanelor private de libertate și anume aflate în detenție pe viață. Prin acest caz, în privința

executării într-un termen rezonabil a hotărârii judecătorești, se pune în lumină necesitatea asigurării unui sistem penitenciar care să respecte demnitatea umană și să ofere tuturor deținuților șanse egale de dezvoltare și reintegrare în societate, inclusiv dreptul la educație.

Astfel, în lumina circumstanțelor prezentului caz, se poate concluziona că există o încălcare a drepturilor reclamantului la educație. Neexecutarea într-un termen rezonabil a hotărârii judecătorești, prin care obligă autoritățile să creeze condițiile de acces la învățământul secundar pentru reclamant, reprezintă o încălcare a dreptului său la educație, garantat de articolul 2 din Protocolul nr. 1 la Convenție”, menționează avocata.

Răspunsul statului împotriva violenței și relelor tratamente în sistemul penitenciar este superficial – ce remedii vor propun autoritățile la lista de probleme înaintată de Promo-LEX Comitetului ONU pentru

Drepturile Omului?

„Relele tratamente, violența în rândul deținuților și subminarea acestora de către subcultura criminală reprezintă una din problemele critice ale sistemului penitenciar”, potrivit lui Dumitru RUSSU. Eradicarea sau reducerea acestor fenomene este necesară pentru a contribui la crearea unui mediu adecvat pentru realizarea scopului pedepsei penale – corectarea și resocializarea condamnatului.

Eșecul statului de a asigura siguranța deținuților și de a pune în aplicare mecanismul de raportare și investigare a pretinselor cazuri de rele tratamente, sunt câteva dintre aspectele reflectate de Promo-LEX în Raportul pe lângă *lista de probleme* expediat Comitetului ONU pentru Drepturile Omului.

Analiza efectuată de Promo-LEX, demonstrează nivelul extrem de ridicat al violenței în rândul deținuților, în fapt expunerea la relele tratamente în custodia statului. Violența fizică este aplicată în principal ca „pedeapsă” și are ca scop supunerea unui deținut subculturii criminale. Acest fapt este adesea tolerat de angajați, sub pretextul de dependență față de liderii informali din subcultura criminală, pentru a menține „controlul” asupra masei generale a deținuților.

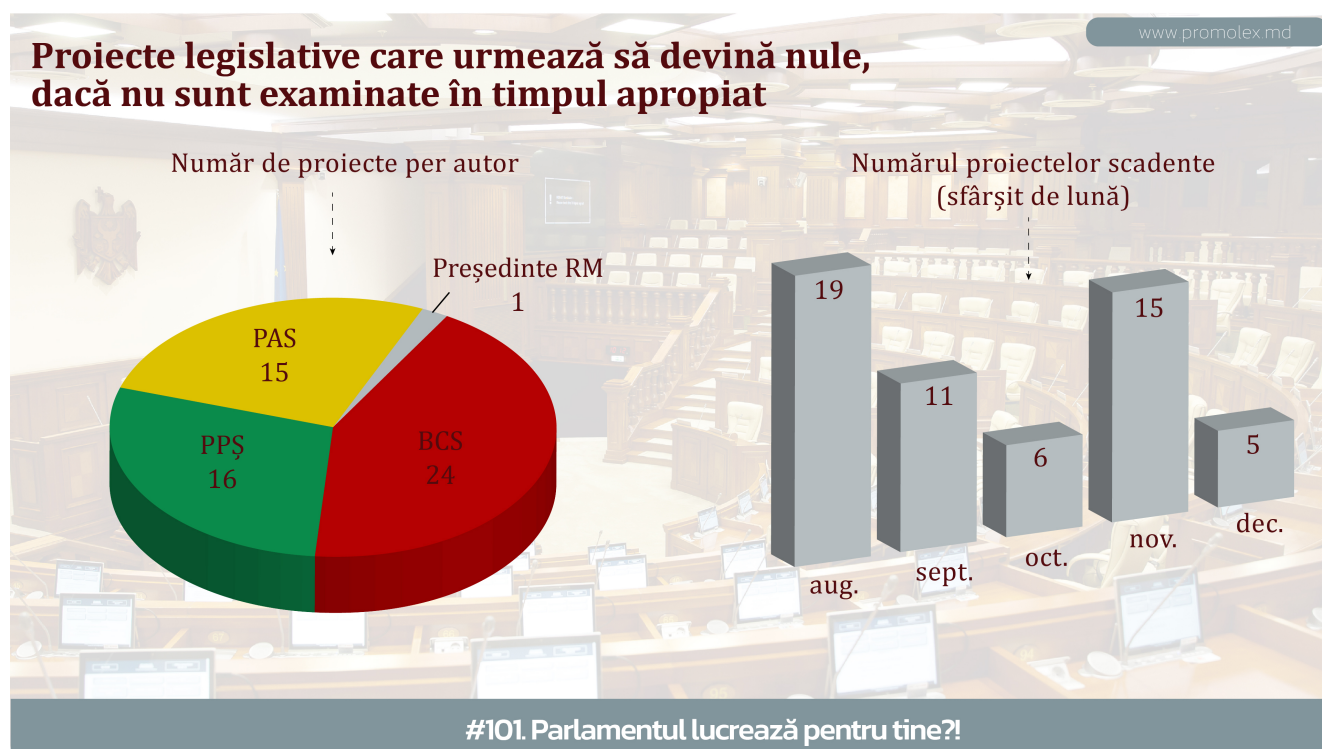
Majoritatea deținuților intervievați au declarat că au o teamă constantă că ar putea fi supuși violenței, nu au siguranța zilei de mâine și nu au încredere în angajații penitenciarului din cauza loialității lor și a relațiilor acestora cu liderii informali din subcultura penitenciarului, care le poate afecta siguranța în timpul perioadei de detenție. Prin urmare, investigarea necondiționată a leziunilor corporale este esențială pentru identificarea agresorilor și pentru a asigura un mediu sigur în locurile de detenție.

Eficiența investigării relelor tratamente și actelor violente,

poate fi realizată printr-un complex de acțiuni. Esențial este de a consolida rețeaua de procurori specializați pe combaterea torturii. Dincolo de declarațiile anterioare ale Guvernului Republicii Moldova, procurorii specializați sunt încărcăți cu sarcini improprie – de a investiga cauze necorelate cu relele tratamente. Prin urmare, este afectată atât capacitatea de reacție, cât și imparțialitatea procurorilor specializați.

Lista de întrebări specifice, precum și raportul pe lângă acestea, pot fi consultate [aici](#).

Proiecte legislative care urmează să devină nule până la finele anului

Cel puțin **56 de inițiative** legislative ar urma să devină nule,

până la sfârșitul lui 2023, dacă nu vor fi incluse spre examinare în ordinea de zi a Parlamentului, în timpul apropiat. Proiectele sunt publicate pe site-ul Legislativului și au fost înregistrate în perioada iulie-decembrie 2021. Potrivit Regulamentului Parlamentului, devin nule proiectele care nu sunt incluse în ordinea de zi timp de 2 ani de la înregistrare.

40 de proiecte aparțin opoziției parlamentare: 24 au fost înregistrate de Blocul Comuniștilor și Socialiștilor (BCS) și 16 – de Partidul Politic Șor (PPȘ). Autorii celorlalte 16 proiecte sunt Partidul Acțiune și Solidaritate (15) și Președintele Republicii Moldova (1).

Luând în considerare faptul că **71% din proiecte sunt ale opoziției**, precum și eforturile depuse pentru elaborarea, avizarea și expertizarea proiectelor respective, și pornind de la prevederile Regulamentului Parlamentului, Promo-LEX recomandă:

- Comisiilor permanente sesizate în fond să întocmească rapoarte asupra proiectelor respective, or termenul pentru dezbateră acestora (60 de zile lucrătoare) a expirat demult;
- Președintelui Parlamentului să examineze oportunitatea desemnării altor comisii pentru dezbateră proiectelor respective și examinarea acestora în regim de urgență;
- Biroului permanent să înscrie pe ordinea de zi a ședințelor plenare proiectele de acte legislative, care riscă să devină nule în perioada următoare, în special cele înregistrate de deputații opoziției parlamentare.

Mai mult de jumătate din proiectele care urmează a fi considerate nule sunt din domeniile: **protecție socială, muncă, sănătate, economie, financiar și fiscal**:

- Protecție socială, muncă și sănătate – 17 (30.3%);
- Economie, financiar, fiscal – 14 (25%);

- Afaceri interne, securitate și apărare- 6 (10.7%);
- Agricultură și mediu – 4 (7.1%);
- Infrastructură, construcții și transport, energetică, dezvoltare regională – 4 (7.1%);
- Numiri, demisii, desemnări – 4 (7.1%);
- Educație, cultură, mass-media – 3 (5.3%);
- Autoritățile Publice Locale – 2 (3.5%);
- Justiție – 2 (3.5%).

Promo-LEX **va monitoriza evoluția** acestor proiecte care urmează să devină nule dacă nu vor fi examinate în termenul prevăzut legal:

- sfârșitul lunii august – 19 proiecte;
- sfârșitul lunii septembrie – 11 proiecte;
- sfârșitul lunii octombrie – 6 proiecte;
- sfârșitul lunii noiembrie – 15 proiecte;
- sfârșitul lunii decembrie – 5 proiecte.

Lista proiectelor poate fi accesată [aici](#).

Amintim că, în perioada anilor 2021–2025, activitatea Parlamentului Republicii Moldova este supusă unei monitorizări exhaustive în cadrul Programului Promo-LEX „Democrație, Transparență și Responsabilitate”. Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.

#101. Parlamentul lucrează

pentru tine?! Monitorizarea civică a ședințelor plenare din 11 și 12 mai 2023

Practica lacunară de publicare a rapoartelor comisiilor în timpul examinării proiectelor sau chiar ulterior votării s-a repetat și la ședințele plenare din această săptămână, în cazul a 4 din 17 proiecte votate. Promo-LEX reiterează că această carență afectează semnificativ transparența decizională a legislativului.

Adițional, constatăm că transparența decizională a fost afectată inclusiv prin faptul că în cazul a 5 proiecte de legi nu au fost solicitate/ acordate /publicate unele acte aferente: avizul Direcției General Juridice (3); analiza impactului de reglementare (1); avizele comisiilor permanente (2). Totodată, în cazul a 3 proiecte nu a fost respectat termenul legal, de cel puțin 10 zile lucrătoare, pentru prezentarea recomandărilor părților interesate.

Astfel, dacă însumăm toate aceste curențe, constatăm că **gradul de transparență decizională în cadrul ședințelor plenare din 11 și 12 mai 2023 a fost afectat în proporție de 53%.**

De remarcat este că **2 subiecte de pe ordinea de zi nu au fost analizate, fiind amânate pe parcursul ședințelor.** În cazul cel puțin a unuia dintre aceste proiecte examinarea a fost amânată din cauza lipsei raportului comisiei. Potrivit Regulamentului Parlamentului, proiectele de acte legislative care nu au rapoarte ale comisiilor sesizate în fond nu pot fi incluse în proiectul ordinii de zi a ședințelor plenare, decât dacă Parlamentul nu decide altfel, la propunerea Biroului permanent sau a fracțiunilor parlamentare. În acest sens, atragem atenția, atât Biroului Permanent, fracțiunilor parlamentare, cât și Parlamentului, că **inclusiunea pe ordinea de zi a proiectelor fără rapoartele sau corapoartele comisiilor afectează transparența decizională,** iar cazuri de amânare a examinării proiectelor din acest motiv pot fi frecvente.

Dreptul deputaților, comisiilor permanente și a fracțiunilor parlamentare de a depune amendamente în termenul legal de 30 de zile **a fost restricționat în cazul a 3 proiecte de lege.**

Parlamentul și-a exercitat, și în cadrul acestor ședințe, funcția de control parlamentar prin audierea în plen a Raportului de activitate al Centrului Național Anticorupție pentru anul 2022, precum și a Rapoartelor anuale de performanță pentru anul 2021 și pentru anul 2022 ale Agenției Naționale pentru Soluționarea Contestațiilor.

Cele două ședințe plenare au durat cumulativ circa 10 ore, cu o pauză de 1 oră 15 min. Cea mai lungă dezbateri, de circa 1 oră și 45 min, a fost pe marginea proiectului de lege pentru modificarea Codului educației și abrogarea Legii privind aprobarea Nomenclatorului specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior și mediu de specialitate. Proiectul cu privire la eficiența în energetică a fost examinat și votat în cel mai lung termen – 85 zile

calendaristice, autor fiind Guvernul. Iar proiectul pentru ratificarea Acordului dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană privind participarea Republicii Moldova la programul „Vama” a fost examinat și votat în cel mai scurt termen – 9 zile, autor fiind șeful statului.

La ședința din 11 mai și-au înregistrat prezența 82 deputați, iar la cea din 12 mai – 79 deputați. Ședințele au fost boicotate, tradițional, de deputații Partidului Politic Șor (PPȘ), precum și de I. Lozovan I. și A. Nesterovschi, deputați neafiliați.

Amintim că, în perioada anilor 2021–2025, activitatea Parlamentului Republicii Moldova este supusă unei monitorizări exhaustive în cadrul Programului Promo-LEX “Democrație, Transparență și Responsabilitate”. Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.

Asociația Promo-LEX participă la consultarea publică a proiectului de Regulament CEC privind reflectarea alegerilor de către instituțiile mass-media din

Republica Moldova

Opinia Promo-LEX

la proiectul de Regulament CEC privind reflectarea alegerilor de către instituțiile mass-media din Republica Moldova

Promo-LEX consideră că reglementările privind reflectarea alegerilor de către instituțiile media ar putea fi îmbunătățite așa încât să se asigure informarea obiectivă, echilibrată și imparțială a publicului asupra întregului proces electoral.

„Domeniul mass-media nu este unul în care Asociația Promo-LEX este neapărat specializată, dar comparând prevederile proiectului de Regulament cu cele ale Codul Electoral și având în vedere unele observații logice considerăm că sunt aspecte care pot fi îmbunătățite”, a precizat Directorul de Program al Asociației, Nicolae Panfil, în cadrul [consultărilor publice organizate de CEC](#).

Principiul proporționalității pe care instituțiile mass-media au obligația să-l respecte în reflectarea alegerilor de rând cu alte principii (echității, egalității, echilibrului și imparțialității) ar urma să fie explicat mai clar și mai nuanțat. Promo-LEX precizează că acest principiu nu este menționat în Codul Electoral, iar definirea lui în Regulament

ar urma să explice exhaustiv ce presupune și ce nu presupune aplicarea acestui principiu.

Promo-LEX atrage atenția asupra unor neconcordanțe legate de termenul în care fiecare furnizor de servicii media urmează să depună la Consiliul Audiovizualului declarația privind politica editorială pentru reflectarea alegerilor sau notificarea prin care informează că nu participă la reflectarea alegerilor și recomandă clarificarea acestui termen.

O altă recomandare se referă la excluderea obligației ca toți furnizorii de servicii media să difuzeze mesajele de interes public ale CEC cu interpretare simultană în limbajul mimico-gestual în cazurile când CEC nu a asigurat interpretarea respectivă. Promo-LEX pune la îndoială că toți furnizorii vor avea posibilitatea reală să facă acest lucru, din cont propriu, și propune ca obligația să rămână valabilă doar pentru furnizorii publici de servicii media. Totodată, suntem de părere că CEC, în calitate de autoritate responsabilă de organizarea alegerilor, este obligată să realizeze interpretarea mimico-gestuală pentru toate mesajele de interes public.

Referitor la dezbaterile electorale, Promo-LEX consideră că numărul acestora ar trebui să fie unul optim și reiterează o recomandare anterioară a ODIHR și Comisiei de la Veneția care au menționat că „numărul mare de dezbateri care rezultă din prevederile legale devalorizează aceste programe și determină concurenții electorali să delege participarea la dezbateri mai degrabă unor membri de rang mai mic decât a unor lideri de partid”.

În privința interdicțiilor aplicate în cadrul dezbaterilor electorale, Promo-LEX atrage atenția că moderatorilor le va fi extrem de dificil să identifice în discursurile concurenților elementele de „dezinformare” în cadrul dezbaterilor în direct. Astfel, interdicția va fi extrem de dificil de aplicat pentru

a contracara fenomenul dezinformării. Amintim, în context, jurisprudența CtEDO care, deși recunoaște importanța combaterii difuzării de informații false în contextul electoral, subliniază, în același timp, importanța deosebită a liberei circulații a informațiilor și a opiniilor în perioada electorală.

În opinia Promo-LEX, ar urma să fie luată în considerare și opțiunea sancționării reprezentanților concurenților electorali cu interdicția nominală de a mai participa la dezbateri electorale în cazul în care aceștia nu respectă regulile de desfășurare a acestora utilizând discurs care incită la urmă, limbaj sexist sau mesaje care justifică războaiele de agresiune și alte mesaje expres interzise de lege.

Opinia integrală a Asociației Promo-LEX la proiectul Regulamentului CEC privind reflectarea alegerilor de către instituțiile mass-media din Republica Moldova poate fi accesată [aici](#).

Amintim că, Asociația Promo-LEX a participat la consultarea publică și a altor proiecte de Regulamente CEC, inclusiv cele privind [listele electorale, Registrul de Stat al Alegătorilor, finanțarea partidelor politice, publicitatea politică și electorală, organizarea și desfășurarea sondajelor de opinie și a exit-pollurilor în perioada electorală](#).

Consultările publice au fost organizate de Comisia Electorală Centrală în parteneriat cu Asociația Promo-LEX, în cadrul Programului "Democrație, Transparență și Responsabilitate", susținut financiar de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID).

Asociația Promo-LEX participă la consultarea publică a proiectului de Regulament CEC privind organizarea și desfășurarea sondajelor de opinie și a exit-pollurilor în perioada electorală

Promo-LEX consideră că reglementarea organizării sondajelor de opinie și a exit-poll, domeniu în care anterior au fost înregistrate anumite probleme, este necesară, mai ales din perspectiva organizării eficiente a procedurilor și a asigurării unei informări corecte a alegătorilor.

„Avem nevoie de reglementări, dar acestea ar trebui să fie balansate și echilibrate așa încât să nu fie pusă în pericol nici activitatea economică a companiilor sociologice, dar mai

cu seamă interesul public, inclusiv față de banii, nu puțini, care se pompează în acest domeniu”, a menționat Directorul de Program Promo-LEX, Nicolae Panfil, în cadrul [consultărilor publice organizate de CEC](#).

El a precizat că instrumentele de măsurare a opiniei publice sunt destul de costisitoare, iar costurile, de regulă, nu se regăsesc în rapoartele partidelor politice/concurenților electorali. Prin urmare, Promo-LEX recomandă reglementarea explicită a aspectelor ce țin de transparența costurilor unor astfel de instrumente, bunăoară după modelul publicității politice sau a reflectării campaniei electorale în mass-media.

De asemenea, Promo-LEX propune clarificarea exactă a termenelor de depunere a cererilor privind organizarea și desfășurarea sondajelor și reducerea de la 7 zile la 3-5 zile a termenului de examinare de către CEC a cererii pentru autorizarea efectuării sondajului de opinie. Promo-LEX consideră că autorizarea unui sondaj într-un termen de 7 zile, similar cu cel pentru înregistrarea concurenților electorali, ar fi o procedură disproporționată. Or, în opinia noastră, efortul de examinare a unui astfel de dosar versus a celui de înregistrare al concurentului electoral ar fi mai redus. Totodată, ar urma să fie diminuat și termenul de 10 zile până în ziua alegerilor prevăzut pentru autorizarea efectuării sondajelor de opinie privind preferințele politice ale alegătorilor.

În opinia Promo-LEX, sondajele ce nu se referă la tematica electorală sau politică pot fi desfășurate și fără permisiunea CEC. Respectiv, considerăm ca nefiind necesară emiterea actului administrativ a președintelui CEC pentru asemenea sondaje. Or, în caz de încălcare a prevederilor normative autorii sondajului urmează oricum a fi sancționați.

Referitor la anularea autorizării sondajului de opinie și interzicerea difuzării publice a rezultatelor acestuia, Promo-LEX atrage atenția că nu este clar cum CEC va stabili în

calitate de motiv faptul că respectivul sondaj „afectează procesul electoral” și „influențează eronat opinia publică”. Aceste expresii, prevăzute în proiectul Regulamentului, conțin aprecieri cu un caracter vădit vag și general. Recomandăm excluderea lor sau prescrierea mecanismelor de identificare a erorilor, a aspectelor/actorilor ce sunt afectați.

Promo-LEX mai propune completarea categoriilor de subiecți care nu pot comanda, sponsoriza și efectua sondaje de opinie și exit-polluri cu cele prevăzute în Codul Electoral cărora le este interzisă finanțarea ori susținerea materială sub orice formă a grupurilor de inițiativă și a campaniilor electorale. Or în proiectul Regulamentului unele din aceste categorii au fost omise. Totodată, propunem înlocuirea cuvântului „sponsoriza” cu „finanța” sondaje de opinie sau exit-polluri. Precizăm că procedura de „sponsorizare” este reglementată de Legea cu privire la filantropie și sponsorizare, iar statutul subiecților cu drept de sponsorizare diferă de cel din prezentul Regulament.

O altă recomandare se referă la clarificarea explicită a situațiilor specifice de organizare a exit-pollurilor în condițiile în care, în unele circumstanții electorale sau secții de votare, alegerile pot fi desfășurate pe parcursul a două zile (sâmbătă și duminică). Totodată, considerăm că la nivel de Regulament trebuie descris și specificul (ne)organizării exit-pollurilor în secțiile constituite peste hotare sau a celor deschise pentru alegătorii din stânga Nistrului.

Opinia integrală a Asociației Promo-LEX la proiectul Regulamentului CEC privind organizarea și desfășurarea sondajelor de opinie și a exit-pollurilor în perioada electorală poate fi accesată [aici](#).

Amintim că, Asociația Promo-LEX a participat la consultarea publică și a altor proiecte de Regulamente CEC, inclusiv cele privind [listele electorale, Registrul de Stat al](#)

Alegătorilor, finanțarea partidelor politice, publicitatea politică și electorală.

Consultările publice au fost organizate de Comisia Electorală Centrală în parteneriat cu Asociația Promo-LEX, în cadrul Programului "Democrație, Transparență și Responsabilitate", susținut financiar de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID).

Andrei nu se mai întoarce în Transnistria

Andrei* privește prin geamul microbuzului de rută la năframa lăptoasă, răsfirată ușor de razele timizi ale soarelui, care a învăluit orașul Bender. Frigul dimineții târzii de noiembrie nu-l ajută să alunge piroteala plăcută care i-a cuprins corpul. Mai are câteva minute până să coboare la stația terminus, unde, în apropiere, se află [Colegiul de Comerț și Tehnologie](#), la care studiază de doi ani. E pasionat de IT.

Scoate cinci ruble din buzunar și, când să le întindă

șoferului, observă o panglică bicoloră negru-portocaliu aranjată în forma literei Z, [simbolul de bază](#) al agresiunii ruse împotriva Ucrainei.

Tânărul nu mai văzuse până atunci acest semn prin Bender și, fără să se gândească prea mult, scoate telefonul și începe să-l filmeze. Știa că Transnistria se poziționează ca fiind neutră față de războiul din Ucraina și că refugiații ucraineni nu s-ar simți plăcut să vadă litera Z, dar și că autoritățile de la Chișinău [interzise prin lege](#) astfel de simboluri încă în aprilie 2022.

Ușa se deschide și, ieșit pe jumătate din microbuz, Andrei îl confruntă pe șofer, în rusă:

– Ce gunoi atârnă aici la dumneavoastră?

– Ceeee? întrebă confuz șoferul, un bărbat robust de vreo 50 de ani, cu mustață trapeză și chelie din creștet.

Cu o smucitură de cap, tânărul îi arată spre semnul Z, în preajma căruia stă o fotografie de pe care se citește lizibil – Moscova.

„Litera Z”, îi explică el rapid și emoționat.

Iritat, șoferul trage frâna de mână și iese din urma lui, strigându-i destul de nervos:

– Te-ai supraîncălzit cu totul, băiete? Care gunoi? Să-ți dau una peste bot?

– Da, hai, ieși afară! îl îndeamnă Andrei amuzat, continuând să filmeze scena.

– Litera Z [pentru tine] e rahat?

Intervine o voce de femeie. Cearta se termină cât ai clipi din ochi. Șoferul e deja la volan, reluându-și traseul, iar Andrei ține pasul spre colegiu. În drum, împărtășește scena proaspăt

filmată cu un prieten. „Ce oameni bolnavi trăiesc la noi”, comentează el.

Andrei are 23 de ani, iar de pe 16 noiembrie 2022 și până în prezent, viața lui s-a transformat într-un calvar, constată acesta.

În aceeași zi, pe la orele 19:00, o mașină a miliției transnistrene a oprit în fața blocului în care locuia. Tânărul era afară. Fuma o țigară și se frământa. Prietenul său transmisese videoul unui vlogger ucrainean care practic imediat îl și [publicase](#) pe canalul său de Telegram, cu textul: **„Bender, Moldova. Oraș controlat de așa-zisa RMN. Tineretul adecvat trollește un Z-gunoii fricos”**.

„L-am întrebat pe amicul meu dacă nu o să pățesc ceva, iar acesta m-a asigurat că nu mi se va întâmpla nimic, deoarece e o înregistrare neînsemnată. Mă gândeam și eu că nu e mare lucru dacă am făcut un filmuleț. Doar nu am omorât pe cineva, nu am furat, nu am lovit pe nimeni!”, se liniștea Andrei atunci.

Milițienii s-au apropiat de el și au cerut un foc, își amintește tânărul, iar unul dintre ei, care nu-l slăbea din ochi, l-a întrebat:

‘- Salut, Andriuha! Mă mai ții minte?’

– Nu.

– Nu? Imediat ai să-ți amintești.’

„Mi-au pus mâinile la spate și m-au băgat în automobil așa cum eram – în șlapi și tricou”, povestește cu emoții în glas Andrei.

În 20 de minute era la Tiraspol, într-un cabinet, înconjurat de mai mulți milițieni și cu mâinile încătușate în continuare.

'- De unde te-ai luat, fascistule? Parcă i-am nimicrit pe toți în '45', i-a zis unul.

'- Tu doar înțelegi că te vom bate?' i-a spus altul.

'- Îți vom băga bastonul de cauciuc în fund, iar dacă e prima dată pentru tine, ai putea muri din cauza rupturilor. Dar nu face, oricum nimeni nici nu își va aminti de tine, doar ești de la orfelinat', i-a replicat al treilea.

'- Alege, ce droguri vrei să găsim asupra ta?' l-a întrebat altul.

Îi pusese și altfel de întrebări, descrie Andrei situația din acea seară.

'- Ia zi, în ce an a începutul al Doilea Război Mondial?

– În 1939. În Polonia.

– Suka (cățea – din rusă)! Războiul a început în 1941! Idiot ce ești tu! Decât ai face filmulețe de doi bani, mai bine ai învăța istoria.'

Din tot tirul de amenințări sub formă de întrebări, Andrei înțelese că ei știu totul despre el: că nu are părinți, că a stat la orfelinat vreo șase ani, că are soție și copil acasă.

Cel mai tare îl speria faptul că milițienilor le luaseră doar câteva ore să găsească unde locuiește, deși viza de reședință era la o cu totul altă adresă. Iar lejeritatea cu care îi tot repetau că o să-i strecoare droguri și că o să-l zvânte în bățai, îl făcu să perceapă amenințările ca pe ceva iminent.

„Dacă vor să te închidă și nu au nimic să-ți incrimineze, vor spune că aveai droguri asupra ta. M-am speriat. Am început s-o fac pe prostul, chipurile că a fost din întâmplare, că am văzut ceva pe undeva și m-am gândit să repet și eu. Am început a îndruga verzi și uscate”, povestește Andrei.

Interogatoriul a ținut cam o oră. Tânărul relatează că nu a fost o discuție tocmai constructivă, pentru a stabili de ce a filmat, totuși, în microbuz. Îi adresau o întrebare și, când încerca să le răspundă cum credea el de cuviință, îl întrerupeau și-l amenințau din nou.

'- De ce nu ești pentru ai noștri (Rusia – n.r.)?' l-a întrebat, la final, un milițian. *'Doar ai făcut armată... De ce procedezi în așa hal? De ce ești cu fasciștii?'*

„Ce pot să le spun, dacă nu sunt de aceeași părere ca dâșii?” întreabă retoric tânărul.

Din Tiraspol, l-au adus înapoi la Bender, dar nu la el acasă, ci la șoferul de microbuz. Filmând totul, l-au impus să îi prezinte scuze „ca lumea”. Andrei repeta ca un papagal scuzele, încercând să pară cât mai credibil, așa cum i-au cerut milițienii, dar șoferul îl înjură și-i strigă să o șteargă din fața lui, că nu vrea să aibă de furcă cu un fascist.

„Video se încheie, ei mă îndeasă din nou în mașină și mă duc deja la miliția din Bender, la secție. M-au închis în KPZ (izolator de detenție preventivă – din rusă)”. O cameră urât mirositoare, cu un pat din lemn, „de parcă era o masă”, și trei consumatori de droguri și alcool.

Andrei nu putu dormi. Se gândea la soția pe care a lăsat-o acasă cu un copil răcit și fără bani și care nu știa unde se află el, la anii de pușcărie pe care ar urma să-i facă, fără să înțeleagă pentru ce anume. Se chircește tot mai mult pe patul de lemn, vorbind, în gând, singur cu sine.

'- De ce cineva mă poate priva de libertate?

– Pentru că are această putere... Nu pentru că ai făcut tu ceva, dar pentru că are această putere să o facă. Iată care e răspunsul!'

Pavel Cazacu, avocat la [Promo-LEX](#), organizație neguvernamentală din Chișinău care militează pentru dezvoltarea democrației, inclusiv în regiunea transnistreană, califică videoul făcut de Andrei în noiembrie 2022 drept unul inofensiv.

„Este un incident mic, o discuție privată între două persoane. Tu spui ceea ce crezi, îți exprimi opinia. Pe lângă faptul că e libertate de exprimare, îți exprimi poziția ta referitor la o situație. **Din punct de vedere al drepturilor omului, nu este nicio încălcare.**[...] Atâta timp cât nu e o insultă clasică, nu e nevoie ca să intervină ordinele de forță”, consideră Pavel Cazacu.

Însă Andrei nu doar că a fost reținut ilegal de așa-zisele forțe de ordine din stânga Nistrului, dar a doua zi a mers

și în instanță, unde, prin «decizia judecătoreiei Bender», tânărul [a fost condamnat](#) la 4 zile de privare de libertate pentru huliganism.

„Tot ce a făcut șoferul, care a ieșit la mine să mă ia la pumni, m-a înjurat, ei au distorsionat și mi-au incriminat mie, acuzându-mă că eu sunt instigatorul conflictului și că am agresat fizic și verbal șoferul”, explică Andrei.

În a treia zi de arest, tânărul a fost scos din izolatorul miliției din Bender și dus la așa-numitul «[minister al securității de stat](#)». Timp de 12 ore, l-au interogat dacă colaborează cu careva structuri din Ucraina, iar la final l-au impus să semneze o hârtie „prin care le transmit, benevol, toată tehnica de calcul, toate calculatoarele, telefoanele, pentru verificare. Chipurile, poate am ceva la calculator”.

După, l-au adus acasă și, de față cu soția, i-au percheziționat apartamentul. Ca să nu o sperie prea tare pe consoartă și copil, Andrei i-a rugat să-i scoată cătușele. „Au acceptat, dar mi-au demonstrat pistolul, chipurile, să am grijă să nu fac vreo prostie, căci ei sunt înarmați. Era ca în filme.”

I-au luat și calculatorul, și laptopurile, și telefoanele mobile. Tânărul menționează că videoul cu litera Z din microbuz l-a șters în aceeași zi în care l-a făcut, după ce prietenul său l-a anunțat că vloggerul ucrainean l-a publicat. „Atunci am luat și am lichidat totul. În telefon deja nu mai aveam nimic. Rămâneau grupurile pro-Ucraina din telefon, cele de pe care urmăream știrile. Altceva de genul acesta nu mai aveam.”

În timp ce îi ridicau tehnica, Andrei le-a explicat că unica lui sursă de venit este legată de calculator și i-a rugat să-i lase măcar ceva ca să poată lucra, după ce va ieși din izolator. ‘Copilul meu este bolnav, are nevoie de medicamente, eu nu am bani’, a încercat el să-i convingă. ‘Lasă, că nu e

grav, vei răbda câteva zile”, i-a trântit-o unul dintre securiști.

Soția lui Andrei privea scena șocată. Tremura. Nu înțelegea ce se întâmplă. „Asta e așa de strașnic...”, își amintește ea. „Nu puteam vorbi cu ei, căci nu-mi răspundeau de ce fac asta și pentru ce Andrei e închis”, povestește ea și acum cu vocea tremurândă, iar zâmbetul pe care îl forțează să apară, mai mult îi schimonosește fața albă și mică.

„Cum să discuți cu cei care au armă și putere absolută?”, o completează soțul. „Mai are sens să discuți ceva cu ei? Poate aici, la voi, la Chișinău, e altfel, mai poți polemiza cu poliția. La noi, dacă îi spui ceva, se înfurie și spune că intri în polemică cu dânsul. Hai, du-te să stai la închisoare 24 de ore pentru asta! La noi, dacă încerci să faci un pas în plus, ești închis, ești amendat, vin la tine acasă și îți iau totul absolut”, afirmă tânărul.

După ce și-a petrecut și cea de-a patra zi în izolator, Andrei a crezut că totul s-a terminat, că a fost lăsat în pace. „Mai mult nu s-au mai legat de mine, nu a mai venit nimeni la mine. Tehnica mi-a fost returnată abia peste două săptămâni.”

Însă vălătucul persecuțiilor abia pornise. În paralel cu perindările sale prin cabinetele milițienilor și securiștilor, instanța de judecată și izolator, videoul pe care-l făcuse în acea dimineață de noiembrie a fost distribuit pe mai multe pagini publice din Transnistria.

Iar „poliția a pus fotografia mea pe pagina de Instagram [«Черно-белый лист ПМР»](#) (Lista neagră-albă a RMN – din rusă) cu toate datele mele: XXX Andrei XXX, născut la data XX.XX.XXXX, el a făcut așa-așa-așa. În comentarii au scris cât sunt de rău, că merit snopit în bățai, că mă vor prinde și mă vor bate măr... Eu înțeleg perfect că Transnistria e mică, toți se cunosc între ei, și dacă există copoi spălați pe creier, ca cei care m-au reținut fără vină și motive, deci e absolut

posibil să vină și să mă bată undeva lângă casă”, explică Andrei temerile de atunci.

Cazul lui Andrei e unul tipic regiunii transnistrene, afirmă Pavel Cazacu, avocat la Promo-LEX. „Toți care se exprimă public și critică tot ce ține de regiune sunt persecutați și intimidați, cel mai rău – sunt băgați în pușcării. Vorbim de situații grave, cum e și cel al lui Andrei”, explică Cazacu.

Avocatul mai afirmă că, din perspectiva legislației Republicii Moldova, totul a decurs ilegal: reținere, condamnare, privare de libertate ilegală de 4 zile și detenție în condiții inumane. „Patru momente care trebuie privite în cumul”, accentuează Cazacu.

Andrei s-a născut în Chișinău, unde a și locuit până la vârsta

de 10 ani, când părinții săi au decis să se mute în stânga Nistrului. „Tata și mama nu au făcut decât să-și bea viața. Deși mama are studii superioare, economistă, ea stătea acasă și aștepta să vină tata de la lucru să aducă bani și băutură. Ei deja nu mai reușeau să facă față în Chișinău, așa că vând apartamentul, se mută în Transnistria și acolo ambii mor, la scurt timp, din cauza sănătății șubrede, și eu ajung la orfelinat, la Bender”, își rezumează tânărul practic toată viața, pironind podeau cu ochii.

În 2016, iese din orfelinat și se înscrie la un colegiu. Peste trei ani este înrolat în armata transnistreană, în care, pe parcursul unui an, „am săpat tranșee, am smuls iarbă și am tras doar șase gloanțe”.

Proaspăt eliberat, se întoarce la Bender și se înscrie la un [alt colegiu](#). De această dată, la o specialitate cu profil IT. O întâlnește pe viitoarea lui soție, se căsătorește și, cu câteva luni înainte să înceapă primul an de studii, se naște copilul.

Închiriază un apartament pe strada denumită în cinstea lui Pavlik Morozov, „[cel mai renumit pioner sovietic](#)”. În paralel cu studiile, Andrei lucrează în IT. Jobul îi permite să-și întrețină familia și să achite chiria pentru un an înainte. Însă, de acea chirie, a reușit să se bucure doar câteva luni.

A doua zi de la eliberare din izolatorul miliției din Bender, Andrei primește un telefon de la poliția moldovenească, sediul căreia se află vizavi de al separatiștilor, cu invitația de a veni la ei în birou. Un apel, care, inițial, îl bucură pe tânăr.

„Chipurile acel video a fost de rezonanță și au decis să vadă ce fac. Aveau la ei imprimată decizia instanței de judecată, dar și videoul. Ei se uită la video și văd una, adică că eu mă apăr, iar pe hârtie e scris contrariul, că eu sunt pornit împotriva șoferului și am de gând să-i f...t una pentru acel Z.

Se băteau cap de cap aceste lucruri. Mi-au propus să fac declarație.”

Doar că, în iunie 2022, Tiraspolul [a completat](#) așa-zisul «cod penal» cu două articole (280-1 și 302) care prevăd până la opt ani de pușcărie pentru cei „care sesizează organele de drept străine (adică inclusiv ale Republicii Moldova) sau depun plângeri împotriva acțiunilor sau faptelor comise de reprezentanți ai structurilor și administrației” din regiune. Andrei cunoaște bine despre asta, pentru că subiectul a fost pe larg mediatizat la nivel local. Și, cum stă față în față cu polițiștii moldoveni, se gândește: dacă pentru un video inofensiv a încasat atâtea în ultimele zile, atunci la sigur îl așteaptă opt ani de pușcărie dacă depune declarația.

„Ei (polițiștii moldoveni – n.r.) știu perfect cum acționează miliția transnistreană, ei știu că oamenii sunt răpiți, bătuți și omorâți. Eu le explic aceste lucruri, dar ei spun că: *‘Tu ești pașan normal, ai făcut totul drept. Dacă erau mai mulți ca tine, demult s-ar fi făcut unirea cu Transnistria. Nu te teme’*. Eu le cer să-mi asigure ajutor mie și familiei. Eu nu mă simt în siguranță, am nevoie de psiholog. Eu nu pot nici să dorm, nici să mănânc. Mi-au zis că vor vedea ce pot face și că: *‘Ai grijă, să nu ieși din casă, nu ieși nicăieri în evidență’*. În fond, mai mult m-au speriat.”

L-au ajutat cu un singur lucru – să-și perfecteze pașaport moldovenesc. În rest, „nimeni nimic nu mi-a spus, nimeni nimic nu m-a anunțat”, face aluzie Andrei la organele de drept ale Republicii Moldova. Totuși, pe 20 decembrie, la o lună de la reținerea lui Andrei, Procuratura mun. Bender a pornit o urmărire penală pentru „răpirea unei persoane de două sau mai multe persoane”, infracțiune care [se pedepsește](#) cu închisoare de la 6 la 10 ani.

„În cadrul urmăririi penale s-a constatat că Andrei a fost răpit din curtea casei la data de 16.11.2022, și, ulterior, l-au plasat în izolatorul provizoriu al așa-numitei „Direcții a

afacerilor interne”, privându-l ilegal de libertate, până la data de 20.11.2022, **de către persoane nestabilite la moment de către organul de urmărire penală**”, se menționează într-un răspuns oficial al instituției.

De regulă, însă, astfel de dosare nu mai ajung pe masa judecătorilor și, respectiv, victimele nu mai obțin dreptate. O confirmă și [datele statistice](#), și reprezentanții Promo-LEX. „Sunt cazuri când ei nu identifică persoanele care au comis infracțiunea și suspendă totul. Dar sunt și cazuri când reușesc să identifice persoana și iarăși suspendă, căci persoana dată se sustrage de la urmărirea penală. Și, mai departe, nu pot transmite dosarul în judecată”, explică Pavel Cazacu.

„Frustrarea vine că ai noștri deja au putere, dar nu se face”, continuă Cazacu. Puterea de care vorbește juristul se referă la [modificările legislative](#) de anul trecut „care reglementează condițiile cu privire la [finalizarea urmăririi penale în lipsa învinutului](#)”.

Exemplifică prin cazul lui Andrei, despre care spune că este unul mai fericit, pentru că există o decizie a unui judecător concret – D.I. Sokolov, act în baza căruia tânărul a fost privat de libertate pe patru zile.

„Potrivit Codului Penal al Republicii Moldova, asta e infracțiune – art. 166. *Privațiunea ilegală de libertate*. Pot să invite judecătorul la organul de urmărire penală să depună explicație, cel puțin. Nu o să vină, e evident. [...] Chiar dacă noi hotărârea asta de judecată nu o recunoaștem, nu o putem ignora. Ai noștri, deseori, nu au încercat să facă mai mult, ca să nu clatine barca, cumva.

Dar când tu ai o situație gravă, când omul este torturat și ai dovezi, și nu finalizezi ca să trimiți dosarul în judecată, atunci e o piatră în ograda poliției-procuraturii Republicii Moldova. Acum ai toate pârghiile ca să trimiți dosarul în

judecată și să se încheie cu o sentință”, consideră Cazacu.

Conform [rapoartelor naționale și internaționale](#), în închisorile din regiunea transnistreană sunt deținute circa două mii de persoane, mulți dintre care au fost inițial în situația lui Andrei. „Cum protejăm noi victimele de abuzuri, dacă făptuitorii nu sunt sancționați, iar victimele nu sunt repuse în drepturi?”, întreabă retoric Cazacu. „Noi creăm impunitatea.”

„Din cauza lipsei unor mecanisme locale eficiente de protecție a drepturilor omului, cei peste 400.000 de locuitori ai regiunii [transnistrene], dintre care peste 360.000 – cu cetățenia Republicii Moldova, sunt ostaticii unei situații ce durează deja trei decenii”, remarcă Promo-LEX, într-o [retrospectivă a anului 2021](#).

După discuția cu polițiștii moldoveni, Andrei nu a ieșit din casă o lună, povestește el. Iar după ce a primit pașaportul, a plecat la lucru în Cehia pentru o lună și jumătate. A spălat vase la o fabrică de salamuri dintr-un sătuc de la periferia orașului Brno din [sud-estul](#) țării. „Aveam nevoie și de bani, dar și mă temeam. Eram pe cont propriu”, explică tânărul decizia de a merge peste hotare.

În tot acest timp, soția a rămas acasă. Iar când, la începutul lunii februarie 2023, Andrei a revenit în Moldova, nu s-a încumetat să se întoarcă în Bender. „Dacă cei de la securitatea de stat au manifestat interes față de persoana ta, vei avea necazuri toată viața. Vor fi permanent cu ochiul pe tine.”

A închiriat un apartament în Chișinău, și-a adus familia și s-a apucat să caute de lucru. Doar că joburile de pe Makler care i se potriveau nu se pupau deloc cu necesitățile tinerei familii. Ofereau un salariu între șase și opt mii de lei, bani care nu le-ar fi ajuns nici pe-o măsă, a concluzionat rapid

tânărul.

Chiria – 200 de euro, serviciile comunale – 200 de euro, iar pe mâncare, scutece și alte necesități, de unde resurse? se întreba Andrei. Ajuns la final de lună, s-a trezit cu banii făcuți în Cehia pe ducă, fără job și cu o chirie în Bender achitată de care nu se folosea. „Acești bani (opt mii de lei – n.r.) e un salariu foarte bun în Transnistria. La Bender achitam 800 de ruble transnistrene pentru apartament, iar pentru utilități vreo 300 de ruble. Adică, maxim 70 de euro”, face socotelile Andrei.

Cât căuta soluții cum să iasă din situația creată, studentul a scris și niște e-mailuri pe la oficialii din Chișinău, fără să fie sigur dacă a scris cui trebuie. Așa că, într-o dimineață, s-a dus direct la Parlament. „Explic unui gardian situația mea, acesta cheamă ajutorul unui deputat... Bărbatul acela a manifestat interes, a fost foarte bravo, a început a da telefoane, ca să întrebe ce se poate de făcut pentru a mă ajuta. **În final, am convenit că nu există nimic în legislația moldovenească care ar prevedea cum să ajute oamenii din Transnistria în așa cazuri.** Trebuia de expediat solicitări și de așteptat. Dar eu mai aveam câteva zile până expira perioada de chirie pentru apartament[ul din Chișinău]. Nu aveam timp. Eram contra cronometru.”

A fost direcționat la Promo-LEX. Pavel Cazacu recunoaște că Andrei nu a fost prea insistent atunci, dar nici el nu l-a tras de mânecă. I-a explicat cu ce poate să-l ajute, unde să se adreseze și că asta durează. Dar, cel mai important, că **Moldova nu oferă suport oamenilor care fug de persecuțiile separatiștilor.**

„Cu părere de rău, nu avem legislație la capitolul dat”, atenționează Cazacu. „Vorbim despre asta doar când se întâmplă cazuri de genul acesta. **Ar fi bine să avem o lege a persoanelor intern strămutate.** Eu înțeleg că, degrabă, asta nu se va întâmpla, că statul va argumenta că nu sunt așa de multe

persoane sau nu sunt bani, sau etc., dar o lege de genul acesta ar rezolva multe probleme.”

Disperat, fără o brumă de speranță și fără bani, Andrei decide să se întoarcă la Bender. Înțelegea foarte bine riscurile, dar nu putea rămâne în stradă cu soția și copilul. „Ce naiba puteam face? Măcar la Bender aveam o chirie plătită”, argumentează el acum.

E mijlocul lunii martie. Trece așa-zisă vamă. Nimeni nu-i zice nimic. Nimeni nu-l deranjează.

A doua zi, o bocănitură în ușa îi taie respirația lui Andrei. Deschide. Sectoristul îi întinde o citație că e chemat iarăși la judecată. Era 16 martie 2023. „Cică au găsit droguri, când mi-au făcut analize la primul incident, din noiembrie. Mi-au pus cătușele și la tribunal. [Trei zile mi-au dat](#) pentru consum de droguri. Am semnat tot și am acceptat să fiu de acord cu tot, numai ca să mă lase odată în pace. Am stat în același izolator de miliție cu alcoolici și drogați și în condiții mult mai strașnice”, râde el amar.

Iarăși i-au percheziționat casa și i-au luat toată tehnica pentru verificări, fără să i-o mai întoarcă. Iar pe soție au speriat-o cu faptul ca are și cetățenia Federației Ruse. Precum că „este o lege că, dacă vorbesc urât despre Rusia, chiar dacă nu mă aflu în Rusia, mă pot închide și pe mine pentru asta, și pentru că nu îl opresc din declarații [pe soț], tot există articol”, povestește femeia.

Andrei lasă capul în jos. Înghite noduri. E supărat, obosit, furios și disperat. „Credeam că doar în Rusia poate fi așa ceva, să te închidă fără nicio vină. E mai simplu să omori un om, decât să spui că litera Z este un rahat. Pentru omucidere încasezi șapte ani. Dacă postezi un video pe internet, cam tot atât.”

După trei zile petrecute în izolator, anchetatorul îl anunță că pe numele lui este intentat un dosar penal pentru

reabilitarea nazismului. Îl duce într-un cabinet, unde lui Andrei i se înmânează o citație care îi cere să se prezinte a doua zi, pe 20 martie, la ora 10:00, la «comitetul de anchetă» din Bender. „Pentru interogatoriu suplimentar.” În plus, este înștiințat că are interdicție de a părăsi localitatea.

„Mă gândeam că, mai rău de atât, nu mi se mai poate întâmpla nimic... Era aceeași poveste cu microbuzul. Îmi arată o hârtie despre o pretinsă expertiză judiciară care a analizat cuvintele mele din video și au ajuns la concluzia că eu, când am făcut gunoi litera Z, de facto, am zis despre panglica Sf. Gheorghe din care era confecționată. Și asta înseamnă că reabilitez nazismul. Deși eu nu pomenesc nimic de panglică [în video].”

A fost de acord cu tot ce i s-a incriminat. A semnat toate hârtiile care i-au fost puse sub nas. „Acolo oamenii sunt închiși pentru nimic. Care este sensul să lupți pentru dreptate, dacă nu ești auzit? Acolo nu îți vine nimeni în ajutor...”, explică Andrei. „În general, nu mă interesa politica din Transnistria. **Înțelegeam excelent că cineva pur și simplu a pus laba pe o bucată de teritoriu și fac mișto de aceasta, o fac pe politicienii.**”

Peste două ore, nu mai era nici urmă de Andrei și familia lui în Transnistria. A împrumutat bani de la niște cunoscuți și a achitat o mașină care să-i ducă la Chișinău, ocolind punctele de control transnistrene. Au înnoptat în același apartament pe care-l închiriasse în februarie, dând ultimii bani pe care-i împrumutase.

.

A doua zi dimineată, luni, 20 martie 2023, Pavel Cazacu era la oficiu, când o colegă l-a întrebat dacă așteaptă musafiri. Juristul i-a răspuns că parcă nu avea nimic preconizat. La ușa organizației, în frig, stătea Andrei, cu soția și copilul și câteva geți. Nu știau unde să se ducă, nu știau ce să facă mai departe. Speriați și oboseți, s-au agățat și ei de unicul lor fir de speranță – tânărul avocat de la Promo-LEX.

Pavel Cazacu a înmărmurit. Au acordat de multe ori asistență oamenilor din stânga Nistrului, doar că pe partea juridică. Însă, în fața lui, cele trei persoane aveau nevoie de mult mai mult decât niște plângeri și demersuri trimise Procuraturii, Avocatului Poporului, Avocatului Poporului pentru Drepturile Copilului, Biroului Politici de Reintegrare sau Ministerului Muncii și Protecției Sociale, pe care le-au scris și expediat în aceeași zi.

„Și dacă sala asta [de conferințe] era ocupată, ce ne făceam cu ei mai departe? În stradă nu poți să-i alungi”, spune Pavel, cu o ușoară indignare în glas.

După ceva telefoane date de Promo-LEX, seara familia lui Andrei a fost plasată, pentru două săptămâni, într-un centru de plasament din Chișinău. Centrul este dedicat tinerelor din familii social-vulnerabile și aparține nu statului, ci Misiunii „Diaconia”, o structura socială a Mitropoliei Basarabiei.

„Dacă ai un stat normal, care funcționează, tu transmiți cazul la stat, dar nu la ONG-uri...” Vorbele lui Pavel Cazacu plutesc răspicat în sala de conferințe a Promo-LEX, încăperea în care cei trei membri ai familiei și-au petrecut întreaga zi de 20 martie.

Și, de vreme ce astfel de „evadări” se întâmplă, iar cât o să existe regiunea transnistreană, ele o să se mai întâmple, atunci apare o altă întrebare, remarcă Pavel Cazacu: „Ce asistență oferi acestor cetățeni și ce pârghii ai, ca să intervii și să-i aperi?”

Ca element esențial al suveranității, guvernele statelor în care se găsesc persoane strămutate în interior sunt cele care au responsabilitatea principală pentru asistența și protecția acestora, [statuează](#) Înaltul Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului.

Biroul politici de reintegrare (BPR) din cadrul Cancelariei de Stat a Guvernului, cea mai apropiată instituție de regiunea transnistreană, a răspuns la demersul Promo-LEX prin care sesizau cazul lui Andrei și a familiei sale în a cincea zi de la expediere.

„Începând cu luna noiembrie 2022, problemele cu care se confruntă A. se află permanent în atenția autorităților naționale de resort”, [asigurau reprezentanții biroului](#), menționând și faptul că au sesizat, „în regim prioritar”, mai multe instituții, „cu rugămintea examinării posibilităților existente întru sprijinirea familiei”.

Printre structurile sesizate s-a numărat și Ministerul Muncii

și Protecției Sociale, căruia i-a luat nouă zile să constate, într-un răspuns oficial de două pagini, că „cet. XXX cu familia sa nu întrunește criteriile de eligibilitate” pentru a fi plasată în unul din cele 14 centre administrate de instituție. La fel, „nu este eligibilă” nici pentru adăpostire în Centrele temporare pentru refugiați, „deoarece centrele vizate oferă servicii de plasament strict persoanelor strămutate din Ucraina”. La schimb, îi recomandă să se adreseze la alte structuri de stat.

„Eu solicit ajutor de la Guvernul meu și Guvernul spune că nu a inventat legi, recomandându-mi să încerc să fac asta, poate asta”, remarcă Andreicu mâhneală. „Sunt aiureli, birocrație, răspuns de dragul răspunsului. Nu are niciun sens, nu conține nimic valoros. **Noi nu recunoaștem Transnistria, dar, în același timp, ei nu mă recunosc nici pe mine, în calitate de cetățean.**”

Așezat pe canapeaua din sala de zi a Centrului de plasament al Misiunii Diaconia, Andrei privește pe geam la drumul pe care mașinile vâjâie încoace și încolo. Vizavi stă parcat un automobil cu numere de înmatriculare transnistrene. Soția recunoaște că prezența mașinii o sperie rău de tot.

Cele două săptămâni cât li s-a permis să stea la centru sunt pe ducă. Andrei se simte terminat. Nu știe unde să o apuce. „Guvernul nu reacționează în niciun fel. De cât timp se află la ei informațiile despre faptul că există o astfel de persoană? Avem libertatea de expresie, deci, poftim de criticați! Dar care e sensul? Chipurile, nu au lege, chipurile nu știm ce să facem. Nici eu nu știu ce să fac. Nu cumva să merg la închisoare? Să stau închis pentru nimic?”

La un moment dat, pe acest aspect au intervenit și autoritățile. „Ca urmare a solicitării parvenite din partea Promo-LEX, cu rugămintea să se intervină cu suport în vederea cazării temporare a familiei XXX, Viceprim-ministrul pentru reintegrare, Oleg Serebrian, a purtat o discuție pe acest caz cu Mitropolitul Basarabiei, Înaltpreasfințitul Petru”, scrie în răspunsul oferit de către BPR. Însă, când anume a avut loc această intervenție, reprezentanții biroului au evitat să ne spună, chiar dacă am întrebat expres.

După ce Diaconia a acceptat să prelungească șederea lui Andrei și a familiei sale, l-am mai vizitat de câteva ori la centrul de plasament și, de fiecare dată, tânărul era abătut și speriat să nu ajungă în stradă. „Nu pot dormi noaptea”, se plângea el. Încetase să mai aibă așteptări de la autorități. Înțelese destul de rapid că Guvernul Moldovei nu-l poate ajuta, căci nu este concepută o astfel de lege și că, de fapt, e pe cont propriu.

Cât s-a aflat la centru, tânărul a ținut legătura cu Nicolae Afanas, angajat al BPR care se ocupa de cazul lui. „Idea constă în aceea că, la acest moment, nu avem nicio ofertă pentru voi”, i-a spus franc Afanas, în timpul ultimei lor

discuții. Funcționarul a ținut să-i explice că Biroul se ocupă de politici în domeniul reintegrării și doar tangențial de aspectul protecției sociale, din care motiv, au informat instituțiile specializate despre cazul lor. „Cu părere de rău, acele răspunsuri care au venit, ele nu conțineau niciun element de soluționare a problemei”, a concluzionat atunci Afanas.

„Persoanele intern deplasate au, totuși, nevoi și vulnerabilități specifice de protecție și asistență, pe care legislația națională nu le abordează, de obicei, pe deplin, deoarece nu este adaptată particularităților și provocărilor deplasării interne”, justifică autorii [unui studiu](#) de ce guvernele ar trebui să elaboreze un cadru legal specific care să reglementeze acest aspect.

Lipsa unui cadru legal destinat protecției persoanelor care părăsesc regiunea transnistreană din cauza încălcărilor grave ale drepturilor omului a fost semnalată încă în 2020 și de către deputații Partidului Acțiune și Solidaritate, formațiune aflată acum la guvernare.

„Din păcate, constatăm că, la moment, nu există legislație și proceduri clare pentru asigurarea și garantarea drepturilor persoanelor intern strămutate, iar acestea nu sunt protejate în conformitate cu prevederile instrumentelor internaționale”, [declara](#) deputata Doina Gherman. „Prin urmare, ne propunem să venim cu o inițiativă legislativă care să promoveze mecanisme viabile menite să prevină asemenea probleme.”

Doar că pe profilul ei de pe site-ul Parlamentului așa și nu am identificat [un proiect](#) care s-ar referi la propunerea sugerată acum trei ani. Am încercat să discutăm cu ea la acest subiect, dar deputata nu ne-a răspuns nici la apeluri, nici la mesajul expediat. Atunci l-am abordat pe Oazu Nantoi, expert în problema transnistreană și unul dintre colegii de partid a lui Gherman care [i-au fost alături](#) în 2020, când a anunțat „o

inițiativă legislativă”.

„Nu există niciun fel de proiect de lege care ar fi fost îndreptat spre protecția cetățenilor Republicii Moldova care se refugiază de pe malul stâng al Nistrului pe malul drept”, ne-a confirmat Oazu Nantoi.

Potrivit acestuia, „după turbulențele și agresiunea rusească din 1992, circa 25 mii de persoane au devenit persoane intern strămutate” și că „toate guvernările de la Chișinău au ignorat această problemă”.

Totodată, Nantoi consideră că „singura soluție pentru toate problemele, la pachet, este restabilirea integrității teritoriale a Republicii Moldova, necondiționat și în conformitate cu Constituția.”

Până atunci, chiar și în lipsa unei legi, sugerează Pavel Cazacu, măcar să existe niște protocoale, niște regulamente care să le permită autorităților să intervină prompt, ca omul, când vine să ceară ajutor, să nu ajungă în stradă.

„Statul trebuie să recunoască că are o problemă și să intervină. Ce faci cu acest om? Noi nu puteam să-l ținem la noi. Bine că am fost noi și am scris cereri, inclusiv la Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă, dar, până vin răspunsurile, asta durează, dar el nu poate să aștepte”, atenționează Cazacu.

Iar situații similare cu a lui Andrei o să se mai întâmple, e sigur Pavel Cazacu, din care motiv „nu vrem ca acest caz să devină unul de rutină și o regulă. Tare vrem ca autoritățile să faciliteze acest proces și, unde putem, să ajutăm și noi. Diaconia e bravo, dar au și ei limitele lor.”

„Pe viitor”, consideră el, „autoritățile trebuie să cunoască ce au de făcut, iar **victimele – să primească ajutor concret, nu abstract: nu promisiuni, nu recomandări, nu sugerări**. Nu trebuie să-i clădească casa sau să-i de ajutor umanitar pe 5

ani, dar trebuie să dea oportunități simple și egale ca altor cetățeni, o susținere ca să se pună pe picioare, dar ținând cont de context. Contextul e că, din cauza persecuțiilor și intimidărilor din Transnistria, are nevoie de susținere.”

În 2022, Republica Moldova a trecut prin cel de-al treilea ciclu al [Evaluării Periodice Universale](#), în urma căreia autoritățile de la Chișinău au primit din partea statelor membre ale ONU 209 recomandări cu privire la rezolvarea celor mai importante probleme sistemice din domeniul drepturilor omului.

*Șase recomandări se referă și la situația drepturilor omului în regiunea transnistreană, inclusiv: **Acordarea sprijinului și asistenței sistematice victimelor încălcărilor drepturilor omului în regiunea transnistreană.***

E Vinerea Paștelui și a patra săptămână de când familia e găzduită de Centrul de plasament al Diaconia. Andrei trebuie să ajungă în preajma străzii Uzinelor din Chișinău. În ajun a avut un interviu de angajare – hamal la depozitul unui magazin de electrocasnice – și se pregătește să meargă să vadă condițiile de lucru.

„Cei de la Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă mi-au dat trei oferte. Am mai avut în construcții și bucătar”, povestește tânărul.

Tânjește după jobul lui în fața calculatorului. „Am tot învățat și m-am pomenit închis. Și am fugit încoace. Deja am fost exmatriculat. Doar eu din noiembrie, așa cum spuneam, nu am ieșit din casă. Nu am mers la prelegeri. Am avut examene de susținut... Eh, mai aveam de învățat încă doi ani”, oftează acesta.

Dar e gata să se conformeze și cu noua ofertă, numai să-și întrețină familia. „Mi-au spus că voi câștiga peste 10 mii.” O spune fără bucurie, pentru că încă nu vede luminița din

capătul tunelului. Diaconia i-a permis să stea la centru până pe 25 aprilie. „Adică mai am o săptămână un acoperiș deasupra capului”, oftează el, în timp ce urmărește ambuteiajele infernale din zona Gării de Nord.

În Bender oricum nu se poate întoarce. „Au fost la părinții soției de câteva ori și m-au căutat. Tot întreabă de mine.” „Am obosit”, se confesează el în fața depozitului în care ar urma să lucreze hamal. „Nu am speranță nici de la jobul de muncă pe care mi l-au găsit.”

Peste două luni

Andrei e emoționat. Se înseninează pentru prima dată de când l-am cunoscut. Pășește cu grijă în apartament, alături de băiețel și soție. Lasă pungile din mâini, transpirat, și cu ochii cât cepele. Alături de chiriașă, începe să facă turul locuinței.

Nu s-a așteptat la așa decență. E un apartament micuț, dar cochet. După ce a locuit câteva luni la Centrul de plasament al Diaconia, unde a împărțit toaleta, bucătăria și curtea cu tinere social-vulnerabile, apoi s-a perindat pentru o lună într-un apartament vechi din centrul capitalei, îmbâcsit de grăsimi și mucegai, unde „era insuportabil pentru noi, trei oameni, să locuim acolo”, acum, apartamentul din spatele Circului îi pare un mic paradis.

Noua casa pare să fie o magie și pentru soția lui, care mai crede că încă este urmărită de separatiști.

„Balconul e frumos! Super!”, îl măsoară lacom cu ochii bărbatul. Fuge apoi afară și mai tăbârcește câteva pungi cu

cratițe și vreo două perne.

Chiriașa, o femeie trecută de 50 de ani, după ce le-a prezentat apartamentul, îi roagă să fie atenți și să-l mențină curat. „Ce va ține de mine voi face totul la nivel”, îi promite tânărul radiind de fericire. La final, femeia îi lasă cheile și pleacă. Andrei își ia băiețelul în brațe și se duce la fereastră să-i arate apusul crepuscular. Soția sa, deși e obosită, nu mai are răbdare să înșire puținele lucruri prin dulapuri.

Andrei va dormi pentru prima dată într-o locuință decentă. Au trecut trei luni și jumătate de când a fugit din Bender și risca să rămână pe drumuri. Centrul de plasament al Diaconia nu-l mai puteau găzdui.

„Îmi pare rău prin ce trece Andrei. Nu m-am așteptat de la atâta indiferență din partea autorităților noastre. Are nevoie de ajutor și o s-o facem cu plăcere. Deja după trei luni o să ne achite un preț simbolic. Sperăm că în acest timp se va stabili câtuși de puțin. Înaintea lui, am oferit apartamentul refugiaților ucraineni”, ne explică Svetlana despre gestul său.

După ce am publicat articolul, la scurt timp, o familie de moldoveni, stabilită la Iași, a scris în adresa redacției „Oameni și Kilometri” că ar dori să-l ajute pe Andrei cu o locuință, gratuit, timp de câteva luni. Mama Svetlanei a fost cea care a făcut turul apartamentului lui Andrei și familiei sale.

De partea cealaltă, Andrei promite că va face tot posibilul să rămână la înălțimea așteptărilor oamenilor care l-au ajutat.

– Nu- mi vine să cred că există atâta bunătate, spune Andrei cu glasul gătit de emoție încuind ușa.

Ilustrații – [Daria Rusu](#)

Andrei* – nume modificat pentru a proteja identitatea

Materialul a fost realizat de Oameni și Kilometri, în parteneriat cu Asociația Promo-LEX, în cadrul proiectului „Promovarea respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”, cu suportul financiar al National Endowment for Democracy (NED).

Promo-LEX: Misiunea de pacificare trebuie reformată, NU consolidată

Într-un interviu pentru RIA Novosti din 08 mai 2023, Leonid Manakov, așa-numitul reprezentant al regiunii transnistrene în Federația Rusă, printre alte narațiuni false și manipulative, a justificat necesitatea creșterii numărului de pacificatori

ruși în Zona de Securitate. [\[1\]](#)

În acest context, Asociația Promo-LEX ramintește că pe parcursul ultimelor trei decenii, reprezentanții misiunii de pacificare de pe Nistru au fost implicați în mai multe incidente legate de intimidarea apărătorilor drepturilor omului, intimidarea jurnaliștilor, rețineri ilegale, omor de persoane, etc. [\[2\]](#)

Câteva dintre cele mai importante cazuri se referă la reținerea ilegală a jurnaliștilor Viorica Tataru și Andrei Captarenco în iulie 2020, precum și februarie 2021 sub pretextul presupusei „filmări ilegale” în perimetrul postului de pacificatori. Un alt caz se referă la dubla reținere, pe 12 și 14 septembrie 2022, a veteranului războiului de pe Nistru, Gurie Popa, la postul de pacificare de la Gura Bîcului. Motivele reținerii nu au fost clare.

Amintim că anterior s-au produs incidente grave cu implicarea pacificatorilor ruși. Astfel, la data de 19 iulie 2005, la postul de pacificare de la Vadul lui Vodă au fost reținuți ilegal doi membri ai Asociației Promo-LEX, Ion Manole și Alexandru Postica. Tot aici, la 1 ianuarie 2012, un pacificator rus, utilizând arma din dotare, l-a omorât pe Vadim Pisari. Ambele situații au fost examinate de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, iar Federația Rusă a fost condamnată pentru încălcarea dreptului la viață și la libertatea și siguranța persoanei.

Cel mai recent caz s-a produs pe 05 mai curent, când activistul Anatol Mătășaru a fost reținut de către militarii ruși din cadrul Misiunii de Pacificare de la postul nr.11, în apropiere de localitatea Gura Bâcului, raionul Anenii Noi, pentru că ar fi filmat pe teritoriul postului. Acesta a fost eliberat după 5 ore de detenție, după intervenția autorităților constituționale. [\[3\]](#)

Asociația Promo-LEX reiterează că din punct de vedere al

respectării drepturilor omului, formatul actual al misiunii de pacificare este unul impropriu și depășit. Amintim că Asociația Promo-LEX a elaborat în 2015 un [studiu](#) privind Statutul forțelor pacificatoare în dreptul internațional: cazul Republicii Moldova, elaborând recomandări valoroase pentru autoritățile constituționale ale Republicii Moldova. La 8 ani distanță, constatăm că acele recomandări sunt la fel de actuale și încurajăm instituțiile relevante să le realizeze sau să insiste asupra realizării lor. Modificarea formatului de pacificatori în Republica Moldova într-o misiune civilă internațională este necesară pentru a contribui la garantarea și asigurarea drepturilor omului în acest teritoriu.

În contextul deselor declarații false și manipulatorii despre situația din regiunea transnistreană, încurajăm autoritățile constituționale să depună eforturi sporite pentru combaterea imediată și punctuală a acestora.

[1] <https://ria.ru/20230508/manakov-1870405607.html>

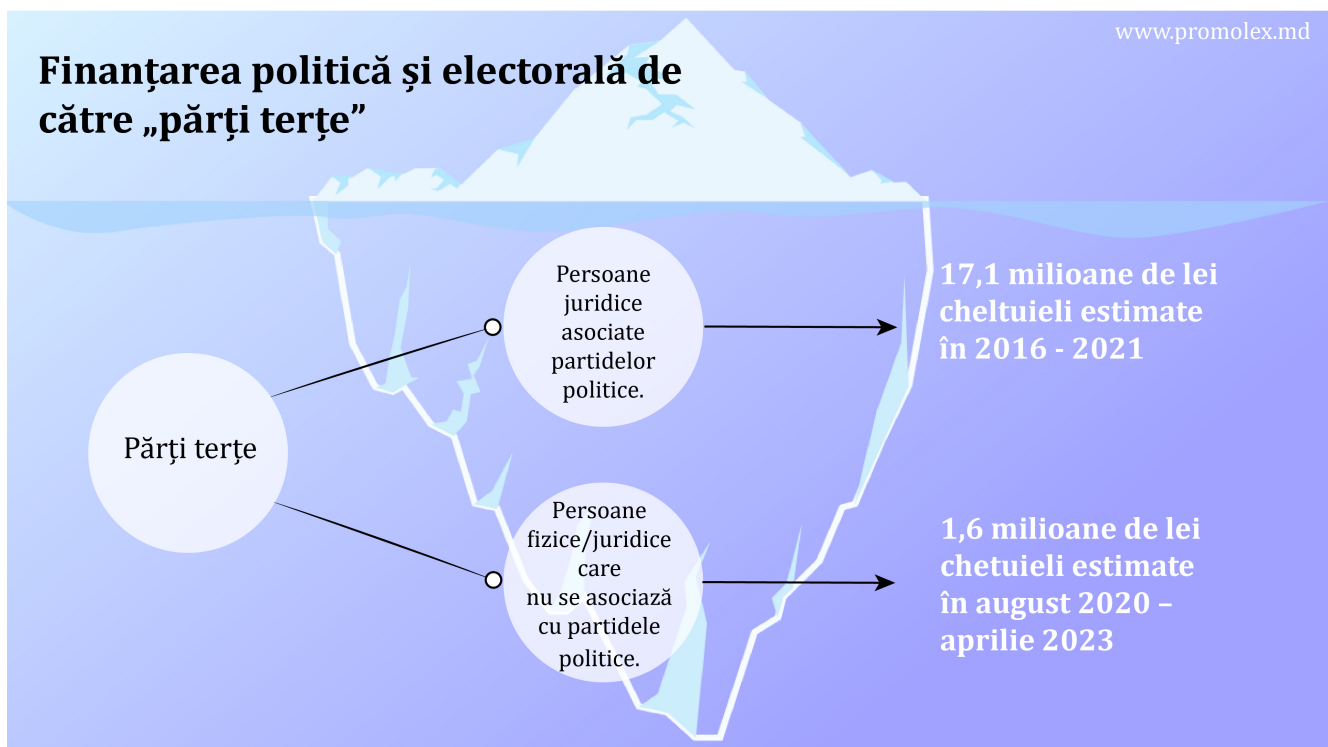
[2]

<https://promolex.md/22739-de-ziua-mondiala-a-pacii-amintim-incidentele-provocate-de-cei-care-trebuie-sa-asigure-pacea/?lang=ro>

[3]

<https://zonadesecuritate.md/activistul-anatol-matasaru-a-fost-retinut-de-militarii-rusi-din-misiunea-de-pacificare-timp-de-5-ore/>

Finanțarea politică și electorală de către „părți terțe” – instrument de ocolire a prevederilor cadrului legal privind finanțarea politică și electorală în Republica Moldova

Finanțarea politică și electorală de către „părți terțe” este un fenomen răspândit la scară largă în Republica Moldova, dar care, din varii motive și în pofida recomandărilor Comisiei de la Veneția, OSCE și Consiliului Europei, rămâne nereglementat și contribuie la eludarea cadrului legal privind finanțarea politică și electorală.

Din 2016, în rezultatul monitorizării finanțelor partidelor politice și ale concurenților electorali, Promo-LEX a raportat numeroase cazuri de implicare a „părților terțe” în activități cu caracter politic sau electoral. Astfel, din observațiile Promo-LEX, „părțile terțe” pot fi delimitate în două categorii:

1. **Persoane juridice identificate ca fiind asociate cu partidele politice/concurenții electorali** (fundații sau asociații de binefacere, companii private, organizații necomerciale etc.). Activitățile efectuate independent de către aceste „părți terțe” cu greu pot fi delimitate de cele coordonate cu partidul politic sau concurentul electoral, rezultatul final fiind promovarea, directă sau indirectă, a activității acestora.

În perioada 2016 – 2021, în rezultatul monitorizării finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale, Promo-LEX a observat evenimente de promovare politică organizate, sub diverse forme, de următoarele persoane juridice asociate cu partidele politice:

- Fundația de Binefacere „Din Suflet” (asociată cu PSRM),
- Fundația de Binefacere „Soluția” (asociată cu PSRM),
- Fundația lui Vlad Plahotniuc „Edelweiss” (asociată cu PDM),
- Fundația „Miron Șor” (asociată cu PPȘ),
- Fundația „Renato Usatîi” (asociată cu PN),
- Asociația Obștească „Pentru Orhei” (asociată cu PPȘ),
- Asociația Obștească „Garda Tânără” (asociată cu PSRM),
- „Magazine Sociale” SRL (asociată cu PPȘ),
- „Adorland” SRL (asociată cu PPȘ),
- Asociația Obștească „Proiecte sociale pentru Moldova” (asociată cu PPȘ) etc.

În perioada menționată, Promo-LEX a estimat cheltuieli de promovare politică de minim **17,1 milioane de lei** suportate de persoanele juridice asociate cu partidele politice. Totuși, în

cazul multor activități monitorizate nu a fost posibilă estimarea tuturor cheltuielilor efectuate în scop de promovare politică a partidului. Prin urmare, volumul real al sursele financiare și cheltuielilor de promovare politică suportate de „părțile terțe” nu este cunoscut, acestea nefiind raportate la nici o autoritate.

În cazul organizațiilor necomerciale asociate cu partidele **nu a fost identificat nici un raport de activitate al acestora în spațiul public.** Mai mult ca atât, de cele mai multe ori, **acestea „dispar” din vizorul public odată cu plecarea de la putere sau retragerea din politică a beneficiarilor efectivi.**

De exemplu, Fundația lui Vlad Plahotniuc „Edelweiss”, nu are pe pagina web nici un raport de activitate. În perioada 2015-2021, nu a prezentat situațiile financiare ale organizației (excepție – anul 2020, pentru care au fost indicate venituri mai mult decât modeste). Conform paginii web a Fundației, ultima activitate a acesteia a fost organizată în iunie 2019, atunci când partidul cu care era asociată (PDM) s-a retras în opoziție, iar liderul Vlad Plahotniuc a plecat din țară.

Un alt exemplu este Fundația de Binefacere „Din Suflet” asociată cu PSRM și creată la scurt timp după câștigarea alegerilor prezidențiale de către Igor Dodon, în 2016. Fundația nu dispune de o pagină web. În spațiul public nu a fost identificat nici un raport de activitate al acesteia, iar în perioada 2017-2019 nu au fost prezentate situațiile financiare. Totodată, la jumătate de an după alegerile prezidențiale din 2020, pierdute de către Igor Dodon, Iaroslav Țurcan pleacă din funcția de conducător al fundației (acesta a fost anterior figurant în unele investigații privind veniturile liderului PSRM).

Încă un exemplu este „Magazine Sociale” SRL, asociată cu PPȘ, care gestionează magazinele sociale deschise pe teritoriul Republicii Moldova, la inițiativa liderului PPȘ, Ilan Șor.

Compania nu este donator direct al PPŞ, însă activitatea magazinelor sociale este asociată cu PPŞ și liderul acestuia, Ilan Șor, și constituie o modalitate de promovare permanentă, atât în perioada electorală, cât și în afara acesteia. Sursele de finanțare ale acestui SRL sunt necunoscute, iar situațiile financiare reflectă datorii mari ale comerciantului.

2. Persoanele fizice și juridice care nu pot fi asociate direct cu partidele politice, dar care desfășoară activități de promovare/denigrare politică sau electorală a partidelor politice/concurenților electorali sau de promovare/denigrare a anumitor subiecte promovate de către acești actori.

În prezent, cele mai elocvente exemple de astfel de „părți terțe” sunt utilizatorii rețelelor sociale. Doar în perioada 4 august 2020 – 15 aprilie 2023^[1], în baza raportului privind publicitatea politică elaborat de META, Promo-LEX a calculat cheltuieli de **peste 82 de mii de euro (aproximativ 1,6 mil. de lei)** pentru promovarea politică și electorală de „părți terțe”. Precizăm că au fost analizate doar paginile de Facebook pentru promovarea cărora au fost cheltuite sume mai mari de 100 de euro.

Au fost identificate cazuri în care **suma cheltuielilor efectuate de „părți terțe” a depășit cu mult limita legală stabilită pentru donațiile ce pot fi efectuate partidelor politice, fiind constatate inclusiv cazuri de finanțare din exterior, contrar legislației în vigoare.**

De exemplu, în cazul paginii „Вячеслав Платон: за свободную Молдову” (utilizată în mare parte pentru denigrarea PAS și a guvernării actuale) au fost efectuate, în perioada 29 iunie 2021 – 15 aprilie 2023 (1,8 ani), cheltuieli de aproximativ **29 mii euro sau aproximativ 585 mii lei**. Conform legii, o persoană fizică poate face donații unui sau mai multor partide politice într-un an bugetar de până la 6 salarii medii lunare pe economie pe anul respectiv (în anul 2022 – **maxim 59.400 de**

lei). Totodată, potrivit META, plătitorul postărilor cu plată plasate pe pagina menționată ar fi TrigerMedia – o companie înregistrată în Federația Rusă, cu adresa în Sankt Petersburg. Cadrul legal național interzice finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale de către persoanele juridice cu capital străin sau mixt, precum și de persoanele fizice și juridice din străinătate.

Un alt exemplu este Tinca Balan care, potrivit informației publicate de META, figurează drept plătitor a publicității plătite pentru două pagini („Moldova Reunion” și „Moldova Noastra”). În luna octombrie și noiembrie 2022, ar fi finanțat promovarea protestelor organizate de PPȘ cu **17.971 euro sau aproximativ 369 mii lei**. Încercările Promo-LEX de a identifica pagina oficială a plătitorului pe rețelele de socializare au eșuat. Prin urmare, ne exprimăm îngrijorarea în legătură cu posibilitatea creării paginii respective doar pentru acest scop (ca și în cazul celorlalte pagini prin intermediul cărora a fost plătită promovarea protestelor organizate de PPȘ).

Încă un exemplu îl constituie publicitatea plătită, în scop de denigrare a candidatului Igor Dodon la alegerile prezidențiale din 2020, efectuată prin intermediul paginii „Золотой Теленок”, pentru care în decurs de jumătate de an au fost efectuate cheltuieli de **5.537 euro sau 109 mii lei**. Ca plătitor este indicată aceeași pagină – „Золотой Теленок”, iar ca adresă a plătitorului – str. Serghei Lazo, 25, mun. Chișinău (adresa sediului central al PSRM). Acest aspect trezește suspiciuni în legătură cu veridicitatea datelor indicate despre plătitorii publicității politice plătite.

La aceeași categorie de „părți terțe” considerăm că urmează a fi atribuit și Emilian Crețu, actor și prezentator TV, care în contextul alegerilor prezidențiale din 2020 l-a denigrat pe concurentul Igor Dodon (lansând piesa muzicală și videoclipul „Durdom Pa Pa” pentru care a cheltuit circa **5 mii de euro**), iar peste un an, în contextul alegerilor parlamentare anticipate din 2021, actorul a promovat electoral partidul PAS

(lansând piesa „Înc-un PAS”).

Promo-LEX precizează că finanțarea politică și electorală de către ambele categorii de „părți terțe” este răspândită pe larg în Republica Moldova, iar în lipsa unor prevederi legale care ar reglementa activitatea acestora, toate veniturile și cheltuielile efectuate rămân necunoscute și necontrolate. Acestea nu se supun regulilor privind limita de cheltuieli și transparența sursei veniturilor, așa cum se supun partidele politice și concurenții electorali. În rezultat, „părțile terțe” se transformă într-un instrument avantajos de ocolire a prevederilor cadrului legal privind finanțarea partidelor politice și campaniilor electorale.

Promo-LEX a lansat recent, în cadrul unui atelier de discuții, un [document de politici publice](#) în care analizează acest fenomen și propune recomandări privind reglementarea acestuia.

Documentul de politici integral poate fi consultat [aici](#).

Documentul de politici a fost realizat de Asociația Promo-LEX în cadrul Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Opiniile exprimate în Documentul de politici aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorului.

[\[1\] Raportul](#) META privind reclamele sociale, politice și electorale. Perioada respectivă a fost disponibilă pentru analiză la situația din 15 aprilie 2023. Toate datele mai vechi au fost șterse de Meta, în conformitate cu politicile organizației.

Asistența medicală rămâne o problemă gravă pentru sistemul penitenciar din Republica Moldova

Accesul deținuților la asistență medicală este limitat și nu corespunde principiului echivalenței *tratamentului medical în penitenciare cu cel din afara sistemului* din cauza infrastructurii, politicilor inadecvate, a insuficienței critice a resurselor umane și a altor impedimente.

Aceste constatări sunt reflectate de către Promo-LEX și EPLN-European Prison Litigation Network, în Raportul privind lista de probleme constatăte și întrebări expediat Comitetului ONU pentru Drepturile Omului.

Una dintre cele mai grave probleme în acest domeniu este organizarea defectuoasă a asistenței medicale în sistemul penitenciar, care este incapabil să ofere o îngrijire medicală adecvată. Situația este agravată și de faptul că în Republica Moldova există două sisteme medicale paralele: sistemul medical public acreditat și serviciul medical ale sistemului penitenciar. Penitenciarul nr.16-Pruncul, care are statut de spital aflat în subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor, până în prezent nu deține autorizație sanitară și serviciile medicale nu sunt acreditate în conformitate cu standardele naționale.

Numărul insuficient de personal medical în raport cu numărul deținuților bolnavi care necesită asistență medicală continuă

să fie o problemă gravă. Ca urmare a suprasolicitării personalului medical în îndeplinirea atribuțiilor de serviciu, calitatea serviciilor medicale suferă considerabil. Această situație afectează negativ tratamentul deținuților aflați în custodia statului.

Totodată, personalul medical al penitenciarului este discriminat în ceea ce privește salariul și condițiile de muncă față de personalul din sistemul medical. Această situație provoacă o criză acută de personal medical în penitenciare și un impact negativ asupra calității asistenței medicale din sistemul penitenciar. În ciuda asemănării atribuțiilor și responsabilităților funcționale, funcționarii publici cu statut special sunt remunerați diferit, ceea ce îi demotivează suplimentar pe angajați.

Consiliul pentru Prevenirea Torturii (CPT) a evidențiat garanțiile insuficiente oferite personalului medical din penitenciar în cadrul celei mai recente vizite în Moldova (în 2020), care continuă să fie una dintre problemele grave ale sistemului penitenciar.

Alte îngrijorări expuse în Raportul Promo-LEX și EPLN se referă la persoanele cu boli cronice și nevoi medicale complexe aflate în locurile de detenție. Drept urmare, persoanele încarcerate se confruntă cu niveluri ridicate de boli cronice. Profilaxia, screening-ul și examinarea la dispensar nu sunt implementate suficient din cauza supraîncărcării și insuficienței personalului medical.

Decesele din sistemul penitenciar sunt o altă problemă. Rata mortalității din cauze medicale, de asemenea, rămâne încă ridicată. În 2022, rata mortalității în sistemul penitenciar a scăzut la 23 de decese. Totuși, nu putem susține că această scădere s-a datorat îmbunătățirii asistenței medicale.

Comitetul ONU împotriva torturii a îndemnat Guvernul Republicii Moldova să transfere responsabilitatea asupra

serviciilor medicale penitenciare din subordinea Ministerului Justiției către Ministerul Sănătății; să-și intensifice eforturile de îmbunătățire a asistenței medicale în unitățile penitenciare; să reducă supraaglomerarea; precum și să intensifice eforturile pentru a aduce condițiile de detenție în locurile de privare de libertate în conformitate cu standardele internaționale.

Potrivit avocatei Promo-LEX, Nicoleta Hriplivii: „Schimbările pozitive în societate nu vin de la sine. Pentru aceasta e nevoie de motivație și instrumente utile pentru a te face auzit, iar problemele invocate să ajungă în vizorul autorităților. Mecanismul internațional al ONU pentru drepturile omului poate fi acel instrument pentru a aduce aceste schimbări. Sperăm foarte mult ca problemele invocate de Asociația Promo-LEX să fie plasate în agenda de prioritate a Comitetului ONU.”

Raportul poate fi accesat [aici](#).